

A szatmári béke

9/1

SZEREPKÁRTYÁK

A vád képviselője	A bíróság elnöke: személynök
A védelem képviselője	A bíróság elnökhelyettese: al nádor
Károlyi Sándor (vagy képviseelője)	A bíróság tagja: ítélőmester
II. Rákóczi Ferenc képviselője	A bíróság tagja: ítélőmester
Pálffy János (vagy képviselője)	A bíróság tagja: főúr
A vád külpolitikai szakértője	A bíróság tagja: főpap
A védelem külpolitikai szakértője	A bíróság tagja: pírmási ülnök
„Kuruc” katonai szakértő	A bíróság tagja: királyi ülnök
„Labanc” katonai szakértő	A bíróság tagja: bányaügyi előadó
Gazdasági szakértő	Tanú: tiszántúli parasztasszony

Kuruc tiszt (nemes)	Tanú: munkácsi várvédő katona
Szatmár megyei nemes	Tanú: erdélyi nemes
Lengyel katonai szolgálatba álló emigráns kuruc katona	Tanú: dunántúli kisenemes
Jobbágyból lett kuruc közkatona	A Habsburg-udvar magas rangú képviselője
Jobbágyból lett kuruc tiszt	A bíróság tagja: számfeletti ülnök

9/2

BÍRÓSÁGI ELJÁRÁSREND A XVIII. SZÁZADBAN

Háttér-információk a bíróság tagjai számára

Az 1723-as igazságügyi reform után a Királyi Kúria végleg elválik az udvartól, és állandó bírói intézménnyé alakul. A Királyi Kúria két bírósága: a Királyi Tábla (állandó székhelye: Pest) és a Hétszemélyes Tábla.

Királyi Tábla

Állandóan működő első folyamodású (elsőfokú) és fellebbviteli bíróság.

- Első fokon jár el a hűtlenségi és felségsértési perekben. Innen fellebbezni a Hétszemélyes Táblához lehetett.
- Másodfokon járt el a kerületi táblák, tárnoki székek, vármegyei törvényszékek hozzá intézett fellebbezéseiben.

Felépítése:

Elnöke: a személynök

Elnökhelyettesei: az alnádor, az alországbíró

Tagjai: 4 ítélőmester, 2 főpap, 2 főúr, 4 királyi ülnök, 2 primási ülnök, 9 számfeletti ülnök, 1 bányauji előadó

Az ítélelhozatalhoz legalább 9 tag jelenléte volt szükséges.

Hétszemélyes Tábla

A Királyi Kúria fellebbezési fóruma. Évente kétszer 40–40 napig ülésezett.

Elnöke: a nádor (de helyettesítheti az országbíró)

Tagjai: 5 főpap, 6 főúr, 9 nemesi ülnök

Az ítélelhozatalhoz legalább 11 tag jelenléte volt szükséges.

Főbenjáró közbűncselekmény

A hűtlenség:

„A rendi korszakban... a hűtlenség körébe tartozott minden, a király személye, méltósága, az ország szabadsága, biztonsága, közrendje elleni, valamint olyan magánosok sérelmére elkövetett bűncselekmény, amelyeket az ország törvényei és szokásjoga fő- és jószágvesztéssel terheltek büntetni...”

Esetei:

- Felső- és hazaárulás (aki a király méltósága, illetve az ország közhatalma ellen nyíltan felkelt, fellázadt)
- Az ország közbiztonsága elleni bűncselekmény (aki idegen martalócokat, zsoldosokat hozott be az országba, aki végváratat hagyott veszni, aki az ellenségnek fegyvert vagy élelmiszert adott, illetve szállított).

Forrás: Béli Gábor: Magyar jogtörténet. Az államalapítástól 1848-ig. Institutiones juris JPTE, ÁJK, Pécs, 1995.

9/3

KÖNYVTÁRI INFORMÁCIÓK

A BÍRÓSÁGI JÁTÉK KÜLÖNBÖZŐ SZEREPLŐI SZÁMÁRA

A gazdasági szakértőnek

Bánkúti Imre: *A függetlenségi háború gazdasági alapjai*

Nagy Képes Millenniumi Hadtörténet. 1 000 év a hadak útján. Szerk. Rácz Árpád, Rubicon-Aquila Könyvek, Bp. 2000.

IV. rész: A török kiűzésétől a forradalom kitöréséig 1699-1848: Bánkúti Imre: *A Rákóczi-szabadságharc (1703–1711)*, 219. o.

A katonai szakértőknek

Bánkúti Imre: *A Rákóczi-szabadságharc 1703–1711*

Nagy Képes Millenniumi Hadtörténet. 1 000 év a hadak útján. Szerk. Rácz Árpád, Rubicon-Aquila Könyvek, Bp. 2000.

IV. rész: *A török kiűzésétől a forradalom kitöréséig (1699–1848)* 221–228. o.

Rákóczi képviselőjének

Rákóczi Ferenc: *Emlékiratok*

Rákóczi Ferenc: *Vallomások, Emlékiratok.*, Magyar remekírók sorozat. Szépirodalmi kiadó, Bp. 1979. Ford.: Vas István. 320–321. o., 411–413. o.

A vád, a védelem képviselőjének (Szatmár megyei nemesnek)

Mezey Barna: *A negyedik országgyűlés – A szatmári conventus 1711.* Rubicon, 2004/1. 52–55. o.

Kuruc katonáknak, Pálffy képviselőjének

A szatmári béke és A szatmári béke hűségeskü mintája

(Kétfejű sas – A Habsburg-uralom Magyarországon (1699–1790) CD-ROM interaktív taneszköz. Fel. szerk.: Szentpéteri József, Szerk.: Szakács Margit, Székely Júlia. Fel. kiadó: Szentpéteri József, Enciklopédia Humana Egyesület, Bp. 2000.

vagy:

Kalmár J.: *Alternatívák Magyarországon a szatmári béke után.* A történelem alternatívái sorozat, Korona Kiadó, Budapest, 1997. 7–16. o.

A védelem, Károlyi Sándor képviselőjének

Kovács Ágnes: *Károlyi Sándor – Reálpolitikus vagy áruló?* c. fejezet, 102–123. o.

Kovács Ágnes: *Károlyi Sándor – Magyar História.* Életrajzok sorozat, Gondolat Kiadó, Bp. 1988.

Károlyi Sándor képviselőjének

Károlyi Sándor levele Rákóczihoz – 80. o.

Korbuly Dezső: *II. Rákóczi Ferenc.* II. Rákóczi Ferenc Megyei Könyvtár, Miskolc, 2003.

Pálffy Rákóczi, Károlyi képviselőinek

R. Várkonyi Ágnes: *II. Rákóczi Ferenc. Megnyerni a békét!* c. fejezet, 80–84. o., *A vajai kastély titka* c. fejezet, 84–87.o., *A szatmári béke* c. fejezet, 87–89. o.

R. Várkonyi Ágnes: *II. Rákóczi Ferenc. Vay Ádám Múzeum Baráti Kör, Vaja, 2003.*

A külpolitikai szakértőknek

Köpeczi Béla: *Tanulmányok a kuruc szabadságharcok történetéből. Az orosz segítség reménye és a szatmári béke* c. fejezet, 287–292. o.

Köpeczi Béla: *Tanulmányok a kuruc szabadságharcok történetéből. Akadémiai Kiadó, Bp. 2004.*

Kuruc katonáknak, katonai szakértőknek

A kurucok térvesztése c. fejezet, 393–395. o. *A szatmári béke: 1711. c. fejezet, 395–399. o.*

Magyarország hadtörténete I. A honfoglalástól a kiegyezésig. Hadtörténeti Intézet és Múzeum Főszerk.: Liptai Ervin, Szerk.: Borus József, Zrínyi Katonai Kiadó, Bp. 1984.

Pálffy János képviselőjének

Pulay János: *A szatmári békeség – részlet, Szerk.: Köpeczi B. – R. Várkonyi Á.: Rákóczi Tükör – Naplók, jelentések, emlékiratok a szabadságharcról. Magyar Századok sorozat, 2. kötet, Szépirodalmi Könyvkiadó, Bp. 1973. 400–403. o.*

9/4

A KURUCOK TÉRVESZTÉSE

Háttér-információk a játék külpolitikai szakértői számára

„A katonai helyzet nemcsak a kurucok számára lett egyre kedvezőtlenebb. 1709 és 1710 Franciaország számára is a spanyol örökösödési háború döntő évei voltak. A francia diplomáciának nem sikerült éket verni a Hágai szövetség tagjai közé, a francia hadsereg pedig kiszorult Spanyol Németalföldről, az ellenség francia földön állt. 1709 tavaszán megkezdődtek Hágában a béketárgyalások. XIV. Lajos hajlandó lett volna már lemondani a spanyol örökségről, s ha a szövetségesek nem feszítik túl a húrt, Franciaország súlyos vereségével létrejöhetett volna a béke. A szövetségesek azonban azt kívánták, hogy ha V. Fülöp nem adja át Spanyolországot a Habsburgoknak, Lajos katonai erővel is kényszerítse erre unokáját: nem ismerték fel, hogy Fülöp spanyol királysága már Franciaországtól független realitás, amit XIV. Lajos támogathat, de semmissé többé nem tehet. Május végén a tárgyalások megszakadtak, a háború folytatódott, s XIV. Lajos újra folyósította a segélypénzeket Rákóczinak.

A szövetségesek döntő katonai vereséget akartak mérni Franciaországra, de (...) a francia seregek harckészségét nem törték meg. 1710-ben ismét titkos béketárgyalások kezdődtek, amelyek nem vezettek eredményre, ezután a szövetségesek észak-franciaországi várakat ostromoltak, rövid időre elfoglalták Madridot, de hamarosan elvesztették még egész Kasztíliát is. Eközben Németalföldön erősödni kezdett a békepárt, Anglián háborús fáradtság vett erőt, 1710 augusztusában megbukott a Marlborough befolyása alatt álló whig kormány, s bár a herceg a főparancsnokságot egyelőre megtarthatta, politikai hatalma megrendült, (...) csak idő kérdése a spanyol örökösödési háború kompromisszumos békével való befejezése. Felismerte ... ezt Rákóczi is, és a nemzetközi békekonferenciába vetette minden reményét. Tisztában volt vele, hogy a katonai vereséget többé-kevésbé helyre lehet még hozni, ha a Habsburgok ellen harcoló Magyarország követői is részt vehetnek a franciák oldalán a béketárgyalásokon. Mindenáron el akarta tehát nyújtani a kuruc katonai ellenállást a békekonferenciáig. Nem várt bátorítást nyújtott neki ebben az északi háborúban beállott döntő fordulat.

XII. Károly 1708 elején benyomult Oroszországba. Átkelt a Berezinán, majd (...) Ukrajnába vonult seregével. Itt 1709. július 8-án Poltavánál döntő vereséget szenvedett Péter cártól. A svéd sereg maradványai török területre menekültek (...). A poltavai győzelem hírére II. Ágost (...) újból magához ragadta az uralmat Lengyelországban. Péter cár győzelmese serege pedig megindult nyugat felé.

Az orosz-magyar kapcsolatokban új fejezet kezdődött. Péter a varsói szerződés alapján továbbra is szövetségesének tekintette Rákóczit (...) Péter Rákóczi révén akarta kieszaközölni a francia békeközvetítést a svéd–orosz háborúban, Rákóczi pedig a cár diplomáciai segítségében reménykedett a Habsburgok ellen. Az orosz diplomácia többször is közvetíteni próbált a kurucok és Bécs között, de az udvar elzárkózott a tárgyalások elől...

Az angliai kormányváltás után (...), amikor Anglia csendben beszüntette a spanyolországi Habsburg-vállalkozás támogatását, és titkos tárgyalásokba kezdett Franciaországgal, az időtényező egyszerre fontossá vált/a Habsburgoknak/. Addig kellett pacifikálni Magyarországot, amíg a békekonferencia még nem ült össze...

Csalatkoznia kellett /Rákóczinak/ Péter cár segítségével is. A svédekkel vívott háború még nem ért véget, s 1711 tavaszán a Török Birodalom is hadat üzent Oroszországnak.”

Részletek: *A kurucok térvesztése* c. fejezet, 392–395. o. *A szatmári béke: 1711. c. fejezet, 395–399. o.; Magyarország hadtörténete I. A honfoglalástól a kiegyezésig.* Hadtörténeti intézet és Múzeum, főszerk.: Liptai Ervin, Szerk.: Borus József, Zrínyi Katonai Kiadó, Bp. 1984.

